

Коваль А. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ З ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ ЗАХОДАМИ

PROBLEM OF RELATIONSHIP BETWEEN NON-HIDDEN SUCCESSFUL (SURFACTIVE) ACTION WITH OPERATIONAL AND SOURCING MEASURES

У статті обґрунтована актуальність вивчення інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Аналізуються поняття негласних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів. Здійснюється їх порівняльний аналіз. Визначено та охарактеризовано загальні та відмінні (особливі) ознаки. Розкриваються переваги запровадження інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Зроблено висновки про важливість розуміння спільних та відмінних (особливих) рис НСРД і ОРЗ для їх правильного застосування та забезпечення прав учасників кримінального процесу.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукові заходи, слідчий, прокурор, слідчий суддя, права людини.

В статье обоснована актуальность изучения института негласных следственных (розыскных) действий. Анализируются понятия негласных следственных (розыскных) действий и оперативно-розыскных мероприятий. Осуществляется их сравнительный анализ. Определены и охарактеризованы общие и отличительные (особые) признаки. Раскрываются преимущества введения института негласных следственных (розыскных) действий. Сделаны выводы о важности понимания общих и отличительных (особых) черт НСРД и ОРЗ для их правильного применения и обеспечения прав участников уголовного процесса.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, оперативно-розыскные мероприятия, оперативно-розыскные подразделения, следователь, прокурор, следственный судья, права человека.

In the article the topicality of the research of the institute of the secret investigative (detective) actions is substantiated, their significance in the fight against crime and role in protecting the rights and freedoms of the man is researched. The analysis of the concept of the secret investigative (detective) actions is carried out. The separate attention is devoted to the review of the institute of the special detective activity in the criminal procedural legislation, its comparison with the institute of the secret investigative (detective) actions in Ukraine was carried out. The analysis of the relation of the secret investigative (detective) actions with the operatively-search actions according to the criminal procedural legislation of Ukraine was followed out. The advantages and positive aspects of the secret investigative (detective) actions were allocated. The attention on the separate issues of the criminal procedural legislation that are related with the regulation of the order of the receiving of the permission and terms of conducting of the the secret investigative (detective) actions is focused on and the proposals for their solution by adding appropriate changes are carried out.

Key words: secret investigation (of criminal investigation) of the action, operative of the action, operative of the subdivision, coroner, public prosecutor, investigation judge, human rights.

Постановка проблеми. Декларування Конституцією України положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, а утвердження прав людини – головний обов'язок держави, вимагають від державних органів підвищення відповідальності за реалізацію проголошених завдань [1].

Продовжуючи ідеї правової і демократичної держави, у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) закріплено, що охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження є завданням кримінального процесу. Будь-яке порушення законності, прав та свобод людини не може бути вчинено заради встановлення істини та боротьби зі злочинністю [2].

Не викликає сумніву, що від правильного вибору процесуального способу доказування залежить не лише успіх розслідування кримінального провадження, а й дотримання конституційних прав людини. Слід звернути увагу на те, що запровадження у КПК України 2012 року нового інституту – негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД)

багатьма вченими було сприйнято неоднозначно, викликало безліч наукових дискусій з приводу правової природи зазначених дій та їх співвідношення з оперативно-розшуковими заходами.

Відомо, що до прийняття Кримінального процесуального кодексу 2012 року більшість заходів, що наразі регламентовані 21 главою КПК як НСРД, провадилися шляхом оперативно-розшукової діяльності згідно із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», а отримана в ході їх проведення інформація використовувалася під час доказування лише після її легалізації, за умови збереження таємниці форм та методів оперативно-розшукової діяльності [3, с. 4–5].

Зміни у кримінальному процесуальному законодавстві, що відобразилися й в положеннях Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», наділення слідчого новими повноваженнями, які раніше належали лише оперативним співробітникам, та скасування окремих повноважень останніх призвели до відсутності єдності думок із приводу правової природи НСРД.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні деякі аспекти проблеми провадження оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій досліджували В.Д. Берназ, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, В.С. Зеленецький, С. Ільченко, А.В. Іщенко, О.В. Капліна, Н.С. Карпов, Л.М. Лобойко, О.Р. Михайленко, М.М. Михенко, В.Т. Нор, А.Ю. Олійник, М.А. Погорецький, С.М. Смоков, В.М. Стратонов, Л.Д. Удалова, М.І. Хавронюк, О.Г. Шило та ін. Проте проблемам співвідношення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів в аспекті забезпечення конституційних прав людини достатньої уваги з боку вітчизняних вчених-процесуалістів не приділялося.

Метою статті є з'ясування співвідношення НСРД з оперативно-розшуковими заходами в аспекті забезпечення конституційних прав людини у кримінальному судочинстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені-процесуалісти по-різному вбачають сутнісний зміст НСРД, а сучасна наука кримінального процесуального права містить багато суперечливих положень щодо даного інституту.

Так, деякі дослідники вважають, що виконання слідчими функцій з оперативно-розшукової діяльності призводить до змішування двох видів державно-владної діяльності, які є відносно відокремленими. А це не може мати позитивних результатів, оскільки слідчий позбавлений як теоретичної, так і практичної підготовки з оперативної роботи. Крім того, з'являється необхідність надання йому форми допуску до державної таємниці, що, в свою чергу, може призвести до розголошення форм та методів оперативно-розшукової роботи [4, с. 8–9].

Теза щодо відсутності у слідчого теоретичної та практичної підготовки з оперативної роботи заслуговує уваги. Однак слід зауважити, що сьогодні, як показує практика, слідчі, керуючись п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, частіше надають доручення оперативним підрозділом на проведення НСРД, ніж проводять їх самостійно. Так, проведене нами анкетування працівників слідчих підрозділів та оперативних підрозділів виявило, що 90% слідчих жодного разу не проводили самостійно НСРД, а надавали доручення для їх проведення оперативним підрозділам.

Проте погодитись із твердженням, що надання слідчому форми допуску до державної таємниці може призвести до розголошення форм та методів оперативно-розшукової роботи, вкрай важко. По-перше, як слідчим, так і співробітникам оперативних підрозділів форми та методи оперативно-розшукової роботи відомі з курсу навчальної дисципліни «ОРД», а по-друге, КК України містить статті, що передбачають кримінальну відповідальність за розголошення державної таємниці (ст. 328) та розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387).

Водночас в науковій літературі неодноразово наголошувалось на тому, що новий КПК України нечітко визначає питання щодо допоміжних суб'єктів, які залучаються до проведення НСРД та

порядок застосування технічних засобів, які використовуються під час їх проведення [4, с. 8–9].

З цього приводу зазначимо, що дійсно ч. 6 ст. 246 КПК України містить припис лише щодо можливості залучення до проведення НСРД інших осіб, не визначаючи, яких саме. Крім того, в даній нормі не вказуються види оперативних підрозділів, а лише виділяються види органів, оперативні підрозділи яких можуть залучатися до проведення НСРД, як для безпосереднього їх проведення ними, так і шляхом залучення в якості допомоги. На відмінну від КПК України, в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначаються не лише органи (Нацполіція, СБУ тощо) але і їхні структурні підрозділи (кримінальні, спеціальна поліція; контррозвідка, військова контррозвідка, спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю тощо), оперативні підрозділи яких, відповідно до ст. 5, здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

У свою чергу, В.І. Василичуком та А.М. Калюком була висунута думка про те, що запровадження негласних слідчих (розшукових) дій означає поєднання кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності, що, на їх погляд, вбачається недоцільним з огляду певної відмінності основних принципів провадження у кримінальному судочинстві (гласність, рівність учасників провадження тощо) та оперативно-розшукової діяльності (конфіденційність, конспіративність, поєднання гласних та негласних оперативно-розшукових заходів), повноважень суб'єктів зазначених видів діяльності, правових наслідків результатів діяльності тощо [5, с. 57–58].

Позиція вказаних авторів здається нам не досить обґрунтованою з таких підстав. По-перше, автори, говорячи про відмінності основних принципів кримінального судочинства і оперативно-розшукової діяльності, мають на увазі принципи провадження у кримінальному судочинстві взагалі. Так, наприклад, коли мова йде про принцип гласності, то це зовсім не означає, що він відноситься й до способу збирання доказів. Навпаки, гласність і відкритість стосуються такої стадії кримінального провадження, як судовий розгляд, що чітко впливає з п. 20 ч. 1 ст. 7 КПК України. По-друге, гласність у проведенні будь-якої слідчої дії, не беручи вже до уваги НСРД, навряд чи буде на користь, а в деяких випадках навіть може спричинити негативні наслідки. Важко уявити застосування цього принципу під час проведення обшуку чи огляду.

В аспекті досліджуваного питання заслуговує на увагу підхід М.А. Погорецького, який також висловлює окремі критичні зауваження стосовно НСРД та наголошує на проблемі, пов'язаній із їх введенням до Кримінального процесу України – ліквідації інституту оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства. Як наслідок, розширилися можливості підозрюваних, обвинувачених та інших зацікавлених осіб застосовувати різноманітні заходи протидії органам досудового розслідування та суду

(вплив на свідків і потерпілих шляхом погроз, підкупу тощо) на всіх стадіях кримінального процесу і, особливо, на судових, де взагалі відсутні в органів обвинувачення ефективні засоби викриття такої протидії та протистояння їй [6, с. 272–273].

На наш погляд, із введенням до КПК України інституту негласних слідчих (розшукових) дій ліквідація інституту оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства не відбулася. Навпаки, закріплення в чинному Кодексі норми, яка надає можливість оперативним підрозділам цілком законно, на правових підставах проводити НСРД, самостійно або за залученням, покладає на них обов'язок оперативно-розшукового супроводження, без якого отримання кінцевого результату неможливо.

Щодо застосування підозрюваними, обвинуваченими та іншими зацікавленими особами різноманітних заходів протидії органам досудового розслідування та суду слід зазначити, що навряд чи це можна поєднувати з запровадженням інституту НСРД, адже скільки існує людство, стільки і відбувається вплив на свідків і потерпілих шляхом застосування погроз, підкупу тощо. Жодному суспільству не вдалося позбутися цього негативного явища, а отже, зв'язку його існування з появою інституту НСРД ми не вбачаємо.

При цьому, слід наголосити, що переважна більшість вчених-процесуалістів вважають, що за своїм сутнісним змістом негласні слідчі (розшукові) дії не відрізняються від оперативно-розшукових заходів, що передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та окремими нормативно-правовими актами [6; 8; 9; 10; 11].

Як справедливо зауважують В.О. Черков та О.М. Чистолінов, «навіть такий стислий, майже на слух, аналіз ознак запропонованих негласних слідчих (розшукових) дій дозволяє дійти висновку про їх практично повну тотожність з оперативно-розшуковими заходами, які здійснюються уповноваженими оперативними підрозділами. Основна та майже єдина відмінність полягає в суб'єкті – слідчий або оперативний підрозділ, та, відповідно, це слідча дія або оперативно-розшуковий захід» [9].

При цьому аналіз кримінального процесуального законодавства та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дозволяє стверджувати, що НСРД і ОРЗ дійсно мають багато спільних ознак.

По-перше, і НСРД, і ОРЗ проводяться у виняткових випадках і, як зазначається в законодавстві, лише за умови, що відомості про злочин чи особу, пов'язану з ним, неможливо отримати в інший спосіб.

По-друге, НСРД і ОРЗ характеризуються визначною їх ознакою – негласністю (таємністю, секретністю).

По-третє, як під час НСРД, так і ОРЗ суб'єктами їх проведення використовуються схожі прийоми та методи отримання інформації, що має значення для доказування чи провадження, подібні пізнавальні засоби тощо.

По-четверте, строки проведення НСРД та ОРЗ також ідентичні. Так, відповідно до ч. 5 ст. 246 КПК України максимальний строк проведення НСРД по кримінальному провадженні становить 18 місяців. У свою чергу, відповідно до ч. 3 ст. 9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» максимальний строк проведення ОРЗ також 18 місяців.

Очевидно, саме через ряд спільних ознак у НСРД та ОРЗ сьогодні в науковій літературі серед окремих дослідників навіть побуває думка, відповідно до якої, зважаючи на особливий порядок проведення НСРД, КПК України доповнено засобами «оперативно-розшукового характеру» [12, с.23], спрямованими на конспіративне отримання відомостей про підготовлювані та вчинені злочини з метою їх невідкладного припинення й розкриття [13, с. 108–110], однак їх визначення цими дослідниками не надається.

Із зазначеною точкою зору досить важко погодитися. Так, беззаперечно, що слідчі дії (гласні та негласні) мають спільні ознаки з оперативно-розшуковими заходами (прийоми та методи отримання інформації, що має значення для доказування чи провадження, схожі пізнавальні засоби, терміни, підстави). Проте не можна не погодитися, що НСРД є новою правовою категорією, яка наділена власними ознаками, і, не дивлячись на однорідну природу з ОРД, не є з ними ідентичними.

З цього приводу слід підтримати А.О. Полтавського, який зазначає, що «оперативно-розшукова діяльність ніколи не була процесуальною діяльністю, а відповідно до цього отриману за її допомогою інформацію, наприклад щодо особи, причетної до вчинення злочину, необхідно було «легалізувати» в порядку, визначеному діючим на той час кримінально-процесуальним законом» [14, с. 108].

Аналізуючи співвідношення НСРД та оперативно-розшукових заходів, слід акцентувати увагу й на їх відмінностях. Так, по-перше, процедура та порядок їх проведення передбачені різними нормативно-правовими актами – КПК України, Інструкцією «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» (НСРД) та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» (оперативно-розшукові заходи).

По-друге, НСРД і ОРЗ мають різні мету і завдання. Так, *метою оперативно-розшукових заходів* відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є припинення правопорушень, забезпечення інтересів кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

У свою чергу, на підставі аналізу положень кримінального процесуального законодавства можемо констатувати, що *метою НСРД* є встановлення наявності чи відсутності фактів і обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Що стосується *завдань оперативно-розшукових заходів*, то в законодавстві вони визначаються через завдання оперативно-розшукової діяльності як пошук і фіксація фактичних даних про протиправні

діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій [7].

Завданням НСРД відповідно до положень кримінального процесуального законодавства є отримання, збирання доказів або(та) їх перевірка.

По-третє, НСРД та ОРЗ розрізняються суб'єктивним складом. Якщо оперативно-розшукові заходи можуть проводитися лише уповноваженими оперативними підрозділами, то суб'єктивний склад НСРД є більш ширшим – слідчий, прокурор, уповноважений оперативний підрозділ за дорученням слідчого, прокурора. При цьому в останньому випадку навіть у разі проведення НСРД оперативним працівником, він матиме статус слідчого.

По-четверте, слід звернути увагу, що підстави проведення ОРЗ та НСРД також різняться. З введенням до КПК інституту НСРД внесено зміни до Закону України, які стосуються і підстав проведення ОРЗ. Так, фактичною підставою проведення оперативно-розшукових заходів згідно з п. 1 ст. 6 закону є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: *злочини, що готуються*; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб, безвісно відсутніх; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності [7].

При цьому слід зауважити, що відповідно до ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [7].

Що стосується юридичної підстави проведення ОРЗ, то зауважимо, що нею є оперативно-розшукова справа. Так, відповідно до ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у кожному випадку наявності підстав для проведення

оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу Національної поліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, органу Служби безпеки України, оперативного підрозділу органу Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу органів доходів і зборів, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, розвідувального органу Міністерства оборони України, розвідувального органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, підрозділу Національного антикорупційного бюро України або його уповноваженим заступником [7].

Як бачимо, співробітники оперативних підрозділів уповноважені здійснювати пошук фактичних даних про ознаки злочину, що здійснюється за власним розсудом лише до початку кримінального провадження.

Таким чином, після вчинення злочину і занесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) проводяться вже НСРД, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (фактична підстава проведення НСРД). Проведення НСРД можливе лише в рамках здійснення конкретного кримінального провадження. Що стосується юридичної підстави НСРД, то нею є постанова прокурора або ухвала слідчого судді.

По-п'яте, зміни в законодавстві також торкнулися права оперативних співробітників проводити оперативно-розшукові заходи. Після запровадження інституту НСРД у чинне законодавство оперативним співробітникам надано право *самостійно* проводити оперативно-розшукові заходи лише щодо злочинів, що *готуються* (ст. 8 закону). Якщо злочин вчинено й інформацію внесено до ЄРДР, ними проводяться вже НСРД у порядку, встановленому КПК, і тільки за дорученням слідчого або прокурора.

Таким чином, *оперативно-розшукові заходи трансформуються у НСРД відповідно до стадії вчинення злочину* і проводяться в порядку, визначеному КПК, Законом «Про оперативно-розшукову діяльність» і відомчими нормативно-правовими актами [3, с. 5].

При цьому необхідно зауважити, що із введенням інституту НСРД обов'язком оперативних співробітників встановлено *запобігання, своєчасне виявлення і припинення* злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів (ст. 7 закону), тобто скасовано обов'язок розкриття злочинів [7].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо констатувати, що у КПК 2012 року відбулося об'єднання ОРД і досудового розслідування в єдине досудове провадження (досудове розслідування). Позитивним у цьому аспекті є скорочення кількості відносно самостійних досудових проваджень з чотирьох (ОРД,

порушення кримінальної справи, дізнання, досудове слідство) до одного (досудове розслідування). Така процесуальна економія, на наш погляд, сприятиме швидкості розкриття й розслідування злочинів, якості підготовки матеріалів, а також забезпеченню прав учасників провадження (в першу чергу, потерпілого і підозрюваного).

Крім того, серед позитивних змін доцільно виділити й такі: 1) розширення повноважень і можливостей органів досудового слідства щодо використання оперативних і технічних засобів розкриття та розслідування злочинів; 2) самостійність слідчих у виборі негласних заходів для розкриття злочинів, усунення проблеми неузгодженостей під час взаємодії слідчих і оперативних підрозділів, а також залежності перших від других; 3) розширення засобів виявлення та розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів слідчими, що традиційними процесуальними засобами було би неможливо; 4) посилення гарантій захисту прав і свобод учасників кримінального провадження [15, с. 239].

Висновки. На підставі здійсненого порівняння можемо зробити висновок про загальне й відмінне у правових категоріях «негласні слідчі (розшукові) дії» та «оперативно-розшукові заходи». Так, дані категорії є однорідними за організаційно-правовим критерієм, мають тотожну правову природу, здійснюються у виняткових випадках негласно, із застосуванням однакових прийомів та методів пізнання, подібних пізнавальних засобів, характеризуються ідентичними строками проведення.

Негласні слідчі (розшукові) дії та ОРЗ відрізняються своєю метою та завданнями, фактичними та юридичними (правовими) підставами проведення, суб'єктами та їх правовим статусом, правовим режимом здійснення, відповідно, стадії вчинення злочину, правовими наслідками.

Таким чином, чітке розуміння спільних та відмінних (особливих) рис НСРД і ОРЗ для їх правильного та успішного застосування сприяє і виконанню завдань кримінального судочинства, і забезпеченню прав учасників кримінального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
3. Коваль А.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: поняття та деякі проблеми провадження. Актуальні питання публічного та приватного права. 2015. № 1 (09). С. 133–137.
4. Глушков В.О. Актуалізація проблеми вдосконалення законодавства України про оперативно-розшукову діяльність. Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів в сучасних умовах: матер. міжвід. наук.-практ. конф. (19 травня 2011 р., м. Київ). К.: Наук. – вид. Відділ НА СБ України, 2011. С. 6–11.
5. Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матеріали круглого столу (07.11.2011р. в м. Київ). МВС України. НАВС. Каф-ра кримінального процесу. Каф-ра ОРД. К.: Вид. Ліпкан О.С., 2011. 167 с.
6. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 270–276.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р., № 2135–XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
8. Вербенський М.Г. Особливості провадження негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів у сучасних правових умовах. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 19-20 вересня 2013 р.). Львів: ЛДУВС, 2013. С. 414–418.
9. Черков В.О., Чистолінов О.М. До питання про співвідношення оперативно-розшукової діяльності й негласних слідчих (розшукових) дій за проектом нового КПК України. С. 159–162. URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/dl20106.html>
10. Чухраєв Д.А. Щодо визначення дефініції негласних слідчих (розшукових) дій. Науковий вісник ХДУ. Херсон. 2014. Вип. 2. Т. 4. С. 159–162. С. 59–64.
11. Шилін М.О. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. №1. С. 59–64.
12. Даньшин М. В. Практичне значення встановлення між предметних зв'язків криміналістики з науками кримінально-правового циклу. Криміналістика и судебная экспертиза : Межведомственный научно-методический сборник. Вып. 59. Киев: МЮ Украины, 2014. С. 19–26.
13. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінальним процесуальним законодавством України. Науковий вісник Чернівецького університету. 2012. Вип. 618. Правознавство. С. 108–113.
14. Полтавський А.О. Проблемні питання правової регламентації функціонування системи криміналістичної реєстрації Кримінальним процесуальним кодексом України: шляхи удосконалення. Криміналістика и судебная экспертиза: Межведомственный научно-методический сборник. Вып. 59. Киев: МЮ Украины, 2014. С. 107–114.
15. Коваль А.А. Актуальні проблеми забезпечення конституційних прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. Форум права. 2014. № 1. С. 238–242. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_1_42.pdf